

Biedrība "Latvijas Mediju ētikas padome"

**Ētikas padomes atzinums
Nr. 12/2024**

Rīgā, 2024. gada 4. decembrī

Biedrības "Latvijas Mediju ētikas padome" (turpmāk tekstā – "Biedrība") Ētikas padome (turpmāk – "Ētikas padome") 2024. gada 13. novembra sēdē šādā sastāvā: Andrejs Mēters, Aivars Pastalnieks, Skaidrīte Lasmane, Anda Rožukalne, Baiba Liepiņa, Guntars Līcis, Aleksandrs Mirlins, Vita Dreijere-Smane

konstatē:

[1] Biedrības valde 2024. gada 22. augustā saņēma Modra Kempes iesnieguma (turpmāk tekstā – "Sūdzētājs") kopiju (turpmāk tekstā – "Sūdzība") par vienu no TV3 8. augusta raidījuma "Bez tabu" sižetu un tā pieteikumu (turpmāk tekstā – "Sižets").

[2] Sūdzētājs informē, ka ir nosūtījis šo Sūdzību TV3 Group (turpmāk tekstā – "TV3") un gaida atbildi.

[3] 2024. gada 30. septembrī Sūdzētājs informē, ka nav saņēmis no Medija atbildi, un lūdz Biedrību izskatīt Sūdzību.

[4] Sūdzībā norādīts, ka 2024. gada 8. augustā raidījumā "Bez Tabu" tika pārraidīts sižets, kurā izskanēja maldinoša un patiesībai neatbilstoša informācija, kā rezultātā nodarīts kaitējums gan Sūdzētāja reputācijai, gan saimnieciskajai darbībai. Sūdzētājs skaidro, ka Sižets balstīts uz kādas klientes viedokli, to nepārbaudot un nesniedzot korektu un patiesībai atbilstošu skaidrojumu. Sižeta laikā (raidījuma 27. minūtē un 29. minūtē) ekrānā tikušas rādītas malkas cenas no portāla "ss.lv", kur visās parādītajās pozīcijās skaidri redzama mērvienība "berkubs", turklāt šīs cenas norādītas bez piegādes izmaksām. Šīs cenas tikušas salīdzinātas ar Sūdzētāja piegādātās malkas cenu, kā rezultātā veidojas nezinātajam grūti izskaidrojama atšķirība. Sižetā nav ticis ņemts vērā un izgaismots tas, ka klientei tika piegādāta krāmēta malka, kuras cena ir ievērojami lielāka arī portālā "ss.lv", turklāt klientei malkas cenā bija iekļautas arī piegādes izmaksas.

Sūdzētājs informē, ka jautājums par atšķirībām dažādās malkas mērvienībās medijos ticis risināts arī iepriekš (<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/ikdienai/07.06.2023-kas-ir-malkas-berkubs-skaidro-mezizstrades-specialisti.a511771/> vai Malkas sters, kubs, berkubs – kā orientēties sludinājumos? | LA.LV), korekti konstatējot, ka berkubi ir lētāki, taču grūtāk izmērāmi. Tomēr, ņemot vērā malkas skaldīšanas tehnoloģisko procesu, vairākums piegādātāju mūsdienās piedāvā tieši berkubus. Citu žurnālistu iepriekš veiktā izpēte pareizi parāda, ka krautā malkā ir aptuveni par 40% vairāk koksnes nekā bērtā malkā, un attiecīgi arī ir pašsaprotami, ka krautas malkas izmaksas ir lielākas. Tomēr Sižetā šī būtiskā atšķirība vispār nav tikusi pieminēta.

Sūdzētājs raksta, ka var saprast, ka sižetā intervētā kliente, iespējams, neizprata malkas mērvienību atšķirības un attiecīgi maldīgi sajūtās apkrāpta, tomēr atbildīgām žurnālistam, kuram likums uzliek pienākumu sniegt patiesu informāciju, šie maldi bija jāizskaidro, nevis jāpadziļina, rādot ekrānā berkubu malkas cenas, taču vienlaikus runājot par krautas malkas steriem.

Sūdzētājs arī komentē vairākas citas Sižeta epizodes:

"Raidījuma 23. minūtē, sižeta pieteikumā, izskan vārdi "mēs ļoti nopietni gatavojāmies kādam stāstam", tādējādi radot iespaidu, ka sižeta veidotāji ir ieguldījuši darbu un veikuši neatkarīgu situācijas izpēti. Diemžēl, kā parāda iepriekš aprakstītie apstākļi, tas tā nav. Tieši pretēji. Raidījuma 2.minūtē, sižeta pieteikumā izskan frāze "malkas sagādnieks kundzi apkrāpj". Krāpšana ir

Krimināllikumā paredzēts noziedzīgs nodarījums, tādēļ šāda vārda lietošana bez attiecīgiem pierādījumiem nav pieņemama un neatbilst mediju un žurnālistu ētikas pamatprincipiem. Atkārtots sižeta pieteikums izskan raidījuma 12. minūtē, kur tiek parādīts seniores viedoklis: "piegāde iznāk 158 eiro". Šis augstās piegādes izmaksas atkārtoti tiek pieminētas arī pašās sižeta beigās. Vienlaikus, sižetā vispār netiek izskaidrots, kā un no kurienes radies šis skaitlis. Rēķinā, kas bija pieejams arī žurnālistiem, piegādes izmaksu nav, jo rēķins tiek izrakstīts un malka tiek piegādāta krāvās. Attiecīgi informācija par augstajām piegādes izmaksām ir acīmredzami nepatiesa.

Raidījuma 30. minūtē izskan vārdi "pašvaldība aicina nesadarboties ar minēto uzņēmēju". Tomēr šādam apgalvojumam nav pierādījumu un sazinoties ar pašvaldību, es neesmu saņēmis tam apstiprinājumu. Attiecīgi lūdzu Jūs sniegt pierādījumus šim apgalvojumam."

Sūdzētājs, skaidro, ka, lai arī Sižetā tam tika dota iespēja izteikties, tomēr intervijas brīdī tam nebija zināms un tas nevarēja iedomāties, ka Sižeta veidotāji neņems vērā atšķirību starp krāmētu malku un berkubu, ekrānā tiks parādītas bērtas malkas izmaksas un tiks īpaši uzsvērtas rēķinā vispār neiekļautas un "no gaisa grābtas" piegādes izmaksas.

Sūdzētājs vērs uzmanību, ka pēc Sižeta pārraidīšanas tam sekojis fragments, kur raidījuma "Bez Tabu" vadītāja Evelīna Strazdiņa Sižetu studijā komentējusi. Sūdzētājs raksta: "Tikai veiksmīgas sagādāšanās dēļ, tā kā arī raidījuma vadītājai Evelīnai Strazdiņai privātām vajadzībām nepieciešama malka, raidījuma beigās tā vadītāji centās "glābt situāciju". 2024. gada 8. augusta sižeta noslēgumā raidījuma vadītāji, visticamāk, saprotot, ka sižetā izskanējusi informācija nav korekta, savstarpējā sarunā norādīja, ka krāmētas malkas izmaksas tomēr ir ap 70 EUR kubikmetrā un nevar savstarpēji salīdzināt krāmētu un bērtu malku. Šī informācija ir pareiza, tomēr uzskatu, ka tā tika pasniegta "starp citu" un nebija pietiekama sižetā iekļautās vizuālās informācijas atspēkošanai. Turklāt arī sižeta beigās (raidījuma 31. minūtē) tika uzsvērta "ārkārtīgi dārgā piegāde", neņemot vērā, ka piegādes izmaksas rēķinā vispār nav iekļautas un jautājums par piegādes izmaksu faktisko apjomu sižetā vispār netika noskaidrots. Noslēdzot sižetu tiek izteikta frāze "gan jau kolēģi tiks skaidrībā, kā tur patiesībā ir bijis". Šajā frāzē saklausīju solījumu turpināt izpēti un sniegt sabiedrībai noderīgu skaidrojumu par to, kas jāņem vērā, iegādājoties malku, par ko arī esmu telefoniski sazinājies ar raidījuma veidotājiem. Tomēr līdz šim brīdīm padziļināts skaidrojums par situāciju nav publiski sniegts."

Sūdzētājs informē, ka minēto apstākļu dēļ, viņš piedāvā palīdzību Medijam pie skaidrojošiem sižetiem par malkas iegādi un tās cenām, lai sabiedrība labāk saprastu šo nozari, kas palīdzētu visiem izvairīties no konfliktiem, neizpratnes un citām nepatīkamām sajūtām. Izvēloties malku, vienmēr ir svarīgi skaidri saprast, kāda tieši apjoma mērvienība tiek piedāvāta, lai varētu adekvāti novērtēt tās cenu un daudzumu, raksta Sūdzētājs.

Noslēgumā Sūdzētājs Medijam uzsver, ka paļaujas, ka "Bez Tabu" mērķis ir sniegt patiesu un pārbaudītu informāciju, kas cilvēkiem ir svarīga, nevis celt neslavu vai bez pamata apsūdzēt kādu krāpšanā, un pauž paļāvību, ka Medijs rīkosies atbilstoši likuma "Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem" 21. panta prasībām. Sūdzētājs lūdz Mediju informēt viņu par savu lēmumu.

[5] Atbilstoši Biedrības Statūtu 6.2. punktam Biedrības valde Sūdzību nosūtīja Medijam, aicinot izvērtēt Medija rīcības atbilstību Ētikas kodeksam un sniegt Biedrībai skaidrojumu.

[6] Atbildes vēstulē Medijs Biedrībai un Sūdzētājam skaidro, ka Sižeta mērķis ir ilustrēt iedzīvotājiem problēmu par pašvaldības atbildību (sižetā minētā pašvaldība apmaksā iedzīvotājam malku, taču atbildību par šī pakalpojuma kvalitāti neuzņemas, lai arī ir ieteikusi piegādātājus), kā arī noskaidrot situāciju šāda rakstura problēmjautājumos Latvijā kopumā, kā arī parādīt tās aktualitāti - kā un vai tiek risinātas, nevis noskaidrot vainīgos/nevainīgos konkrētajā situācijā, vai analizēt malkas mērvienības. Līdz ar to Sūdzētāja norāde, ka Sižeta veidošanā nav noskaidrota situācija, neesot pamatota.

Medijs uzskata, ka Sižeta pieteicējas izteiktie apgalvojumi ir subjektīvs viedoklis un nav atzīstams par ziņu izplatīšanu. Medijs uzskata, ka pat tad, ja visi izteikumi ir apgalvojuma formā, ko lasītājs vai klausītājs varētu uztvert kā ziņas, žurnālists, ja vien nerīkojas ļaunīgi, varēs paļauties, ka secinājumi, kas iegūti, apkopojot no ticamiem informācijas avotiem iegūto informāciju, būs patiesi, pat, ja vēlāk izrādīsies, ka iegūtā informācija ir kļūdaina. Medijs norāda, ka žurnālists saņēma apstiprinošu informāciju par Sūdzētāja darbībām un saņemtajām sūdzībām pašvaldībā. Publiski pieejamo resursu, tostarp iedzīvotāju sūdzību analīze (sudzibas.lv), kā arī intervija ar pašvaldības

pārstāvi Patriku Grīvu sniegusi papildu apstiprinājumu par sūdzībām saistībā ar Iesniedzēja darbībām tieši malkas piegādē. Medijs skaidro, ka rēķins, ko Sūdzētājs izrakstījis klientei ir vienošanās vienīgais apliecinājums, tāpēc Medijs uzskata, ka tas neatklāj abu savstarpējo sarunu pirms malkas pasūtījuma un situācija nav tik vienozīmīga.

Komentējot Sūdzētāja apgalvojumu, ka neatbilst patiesībai, ka pašvaldības pārstāvis nav ieteicis nesadarboties ar Sūdzētāju, Medijs uzskata, ka Sižetā apgalvotais ir pamatots, jo pašvaldības pārstāvja teiktais Sižetā norāda uz pašvaldības viedokli – "...visticamāk arī turpmāk vajadzētu izvairīties no sadarbības ar šo uzņēmēju..."

Medijs noraida pārmetumus un pauž uzskatu, ka tas un tā žurnālists ir ievērojis Biedrības Ētikas kodeksā noteiktos principus, tostarp godprātības, faktu un viedokļu nošķiruma kā arī informācijas iegūšanas un izmantošanas principus.

Medijs argumentē, ka nav pārkāpis Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 24. panta ceturto daļu, kas nosaka, ka elektroniskie plašsaziņas līdzekļi nodrošina, lai fakti un notikumi raidījumos tiktu atspoguļoti godīgi, objektīvi, ar pienācīgu precizitāti un neitralitāti, veicinot viedokļu apmaiņu, un atbilstu vispārpieņemtajiem žurnālistikas un ētikas principiem. Līdzīgi Medijs argumentē, ka nav pamata prasībai par nepatiesu ziņu atsaukšanu vai reputācijas aizskārums vai Sižeta labošanu saskaņā ar likuma "Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem" 7. un 21. pantu, kā arī Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumu.

[7] Biedrības valde Sūdzību, informāciju par Sižetu un Medija atbildi nodeva izskatīšanai Biedrības Ētikas padomei atbilstoši Biedrības Statūtu 6.1.1. punktam.

Ievērojot konstatēto un TV3 pārstāvim Andrejam Mēteram no Sūdzības izskatīšanas atturoties,

Ētikas padome secina:

[8] Nedz normatīvie akti, nedz Biedrības Statūti vai Ētikas kodekss nedod tai tiesības sniegt apstākļu juridisko vērtējumu, Medija darbības atbilstību Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumam un likumam "Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem", pārbaudīt ar Sižetu nodarītos iespējamus aizskārumus un to vai ir notikusi krāpšana. Biedrības Ētikas padome Sižetu un Sūdzībā norādīto vērtē atbilstoši Biedrības Ētikas kodeksa nosacījumiem.

[9] Izvērtējot Medija apgalvojumu, ka sižets veltīts problēmjautājumam (pašvaldība apmaksā iedzīvotājam malku, un, lai arī iesaka piegādātājus, atbildību par šī pakalpojuma kvalitāti neuzņemas) un noskaidro situāciju ar šāda rakstura problēmjautājumiem Latvijā kopumā, Ētikas padome nesaskata pazīmes, ka Sižetā tas būtu ticis īstenots. Sižetā skatīts tikai viens šāds gadījums, turklāt sižeta fokusā ir apvainojums krāpšanā konkrētā malkas piegādes darījumā.

[10] Sižeta pieteikumā nepārprotami tiek apgalvots, ka Sižets būs par malkas piegādātāju, kas apkrāpis klienti. Līdzīgs secinājums izriet arī no Sižeta, kurā tiek izteiktas un izplatītas aizdomas par notikušo krāpšanu. Tik nopietnai apsūdzībai un aizdomu izplatīšanai nepieciešams faktoloģisks pamatojums, taču Sižetā tā trūkst. Sižetā ir arī neskaidrības un pretrunas, kas liecina par paviršību tēmas un faktu izpētē un izskaidrošanā, kam sekas var būt skatītāju maldināšana. Ētikas padome uzskata, ka Sižeta veidotāji nebija veikuši informācijas un faktu izpēti nepieciešamajā apmērā, ko paredz Biedrības Ētikas kodeksa punkts 4.6.1. "Faktu pārbaude" (plašsaziņas mediji izvairās no nepārbaudītas informācijas publicēšanas.). Rezultātā Sižeta pārraidīšana bija pārsteidzīga, bet tās Pieteikums, kam Sižetā nebija pienācīga faktoloģiska pamatojuma, ir vērtējams kā maldinošs – pretrunā ar Biedrības Ētikas kodeksa punktu 4.1. "Godprātība" (nav pieļaujama un ir novēršama nepatiesas, sagrozītas vai maldinošā formā pasniegtas informācijas, pārspīlējuma, stereotipizācijas publiskošana un centieni tīši un aizklāti ietekmēt auditoriju. Plašsaziņas medijs pēc iespējas nodrošina šādas informācijas labošanu vai atsaukšanu.)

[11] Ņemot vērā, ka Medijs Sūdzētājam ilgstoši nesniedza atbildi un reaģēja tikai pēc Biedrības iesaistīšanās, Ētikas padome atgādina, ka Ētikas kodeksā iekļautais cieņas princips attiecas ne tikai uz žurnālistiem, bet arī citiem ar Sūdzības izskatīšanu saistītajiem Medija pārstāvjiem, un aicina tos ievērot šo principu.

[12] Ētikas padome atzinīgi vērtē raidījuma “Bez Tabu” iesaistīšanos dažādu sabiedrībā svarīgu problēmsituāciju risināšanā, iestāšanos par mazāk aizsargātajiem sabiedrības locekļiem un uzskata, ka, tiecoties ievērot Ētikas kodeksā nostiprinātos principus ikviena raidījuma veidošanā, sabiedrības un Medija ieguvums būs vēl lielāks.

[13] Ievērojot secināto, visi Sūdzību izskatošie Ētikas padomes locekļi balso, ka Medijs IR pārkāpis Biedrības Ētikas kodeksu

Ētikas padomē nolemts:

1. Medija rīcībā ir konstatēti Biedrības Ētikas kodeksa punktu 4.1. un 4.6.1. pārkāpumi.
2. Lēmumu paziņot Sūdzētājam un Medijam.
3. Lēmumu publicēt Biedrības interneta vietnē un izplatīt informāciju par to atbilstoši Biedrības Statūtu 6.6. punkta noteikumiem.